

## სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურება

### I. შესავალი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოიცავს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების უფლებასაც.<sup>1</sup> სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებით, რა თქმა უნდა, იზღუდება მეორე მხარის უფლებები, თუმცა ეს კანონით გათვალისწინებული, აუცილებელი საშუალებაა, რათა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება აღსრულებლობის საფრთხისგან იყოს დაცული.<sup>2</sup> გამოყენებულმა გაუმართლებელმა უზრუნველყოფის ღონისძიებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს სხვა პირებს. სარჩელის უზრუნველყოფის შედეგად გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების დამფუძნებელი ნორმაა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რომლის თანახმადაც, პირს, რომლის სასარგებლოდაც მოხდა უზრუნველყოფა, წარმოეშობა ვალდებულება, აუნაზღაუროს მეორე მხარეს ზარალი (ზიანი), რომელიც მას მიაღდა სარჩელის უზრუნველსაყოფად გამოყენებული ღონისძიების შედეგად.<sup>3</sup> ზიანის დადგომის რისკი მეტად იზრდება, თუ უზრუნველყოფა მოიცავს ქონებასთან და ფულად სახსრებთან დაკავშირებულ შეზღუდვებს.<sup>4</sup> იმისათვის, რომ უფლებამოსილმა პირმა მოითხოვოს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურება, აუცილებელია, რამდენიმე მნიშვნელოვანი წინაპირობის არსებობა. ამასთან, მიჩნეულია, რომ ბრალის ელემენტის არსებობა არაა სავალდებულო და თუ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება შემდგომში გაუმართლებელი აღმოჩნდება, მოსარჩელემ ბრალეულობისგან დამოუკიდებლად უნდა აანაზღაუროს ზიანი.<sup>5</sup>

აღსანიშნავია, რომ სირთულეები და არაერთგვაროვნება არსებობს როგორც სამოქალაქო საქმეებში გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამო წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურებაზე უფლებამოსილი პირებისა და საპროცესო

<sup>1</sup> "Iza" and Makrakhidze v. Georgia [ECtHR], App. No. 28537/02, 27 September 2005.

<sup>2</sup> სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები, 2020, 726.

<sup>3</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 08 აპრილის განჩინება №ას-14-2022.

<sup>4</sup> ძლიერიშვილი, 2018, 9.

<sup>5</sup> შნიტგერი, 2020, 20.

მექანიზმების განსაზღვრასთან დაკავშირებით, ასევე ადმინისტრაციულ საქმეებში გამოყენებულ უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან და საარბიტრაჟო განხილვის პროცესში მიღებულ უზრუნველყოფის ღონისძიებებთან მიმართებით.

სტატიაში მიმოხილულია სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ საქმეებზე გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად მიყენებული ზარალის ანაზღაურების წინაპირობები, ანაზღაურების მოთხოვნაზე უფლება-მოთხოვნის პირობები, ასევე ანაზღაურების ფარგლები და პროცედურა. ნაშრომში გაანალიზებულია საარბიტრაჟო განხილვისას და მედიაციის პროცესში გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებების შედეგად დამდგარი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა და მექანიზმები.

## II. ანაზღაურების წინაპირობები

### 1. საქმის განხილვის მხარის სასარგებლოდ დასრულება

საქმის მეორე მხარის სასარგებლოდ დასრულება არის პირველი აუცილებელი წინაპირობა, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლების წარმოშობისა და მიყენებული ზიანის ანაზღაურების დაკისრებისათვის.

#### 1.1. სასამართლოს მიღებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება

ბუნებრივია, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილი ზარალის ანაზღაურების მავალდებულებელი შინაარსი, უპირველესად, სასამართლოში სამოქალაქო დავის განხილვის დროს გამოყენებულ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებებს მიემატება. ზიანის ანაზღაურების წინაპირობების მიზნებისათვის, ხსენებული ნორმა ორი ელემენტისგან შედგება. პირველი ელემენტი მდგომარეობს იმაში, რომ უზრუნველყოფის ღონისძიება უნდა აღმოჩნდეს სამართლებრივად გაუმართლებელი. მეორე ელემენტი კი გულისხმობს, რომ სარჩელი უარყოფილ უნდა იქნეს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლით.<sup>6</sup> პირველი ელემენტი მოიცავს შინაარსობრივ რევიზიას, მეორე ელემენტი ფორმალურია, ვინაიდან ის მხოლოდ სარჩელის უარყოფას მოიცავს. ამგვარად, შეიძლება ითქვას, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება გაუმართლებელი აღმოჩნდება, თუკი საბოლოოდ სარჩელი არ დაკმაყოფილდება.<sup>7</sup> შესაბამისად, იმისათვის, რომ პირს წარმოეშვას სასამართლოს

<sup>6</sup> იქვე, 5.

<sup>7</sup> იქვე.

მიერ გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, აუცილებელია, საქმე, რომლის ფარგლებშიც გამოიყენეს უზრუნველყოფის ღონისძიება, არ დასრულდეს უზრუნველყოფის ღონისძიების ინიციატორის სასარგებლოდ.

## **1.2. საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება**

საარბიტრაჟო განხილვისას სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენება არანაკლებ აქტუალურია, ვიდრე საერთო სასამართლოებში საქმეთა განხილვისას.<sup>8</sup> „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის“ მე-17 მუხლის პირველი პუნქტი ადგენს, რომ საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე ან განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე, საბოლოო საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გამოტანამდე, მხარეს შეუძლია შუამდგომლობით მიმართოს არბიტრაჟს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების შესახებ, თუ ეს არ ეწინააღმდეგება საარბიტრაჟო შეთანხმებას.

განსაკუთრებით საინტერესოა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-18 მუხლის მე-4 პუნქტის ჩანაწერი, რომელიც იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფით გამოწვეული ზიანი ანაზღაურდეს იმავე საქმის ფარგლებში, რომელშიც გამოიყენეს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება. კერძოდ, მხარეს, რომელიც შუამდგომლობს საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების შესახებ, ეკისრება პასუხისმგებლობა ყველა ხარჯისა და ზიანისათვის, რაც გამოწვეულია მის მიერ მოთხოვნილი საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენებით. ეს პასუხისმგებლობა არსებობს, თუ არბიტრაჟი დაადგენს, რომ აღნიშნულ გარემოებებში საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის მოცემული ღონისძიებები არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული.<sup>9</sup> გარდა ამისა, მიჩნეულია, რომ ასეთი ზიანის ანაზღაურება საარბიტრაჟო მოსარჩელეს შეიძლება დაეკისროს საარბიტრაჟო განხილვის ნებისმიერ სტადიაზე,<sup>10</sup> შეთანხმებული საარბიტრაჟო წესების შესაბამისად. ამასთან, აღნიშნული არ გამორიცხავს იმასაც, რომ მსგავსი მოთხოვნა ცალკე ახალი საარბიტრაჟო განხილვის საგანი იყოს, თუ იმავე პროცესში ვერ მოესწრო ამის გადანაცვლა.

მიუხედავად იმისა, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლი უშვებს შესაძლებლობას, მხარემ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიე-

<sup>8</sup> თითბერიძე, 2020, 109.

<sup>9</sup> „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-18 მუხლის მე-4 პუნქტი.

<sup>10</sup> თითბერიძე, 2020, 115.

ბების გამოყენების მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოსაც, ეს არ იძლევა მნიშვნელოვან განსხვავებას საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებისგან გამომწვეული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნის განხილვაზე უფლებამოსილი ორგანოს განსაზღვრის მიზნებისათვის. გასათვალისწინებელია, რომ ამ შემთხვევაშიც სასამართლოს მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება ეხება არბიტრაჟში და არა სასამართლოში განსახილველ საქმეს, რა დროსაც საქმის შედეგი გადაწყდება უშუალოდ არბიტრაჟში. შესაბამისად, არბიტრაჟის გადაწყვეტილებითვე დადგინდება ამ საქმის მიზნებისათვის გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება გაუმართლებელი გამოდგა თუ არა. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ლოგიკურია იმაზე მსჯელობა, საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში, სასამართლოს მიერ გამოყენებული საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფით გამომწვეული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნაზე უფლებამოსილი ორგანო ისევ არბიტრაჟი თუ იქნება, თუ, რა თქმა უნდა, ამას ითვალისწინებს საარბიტრაჟო შეთანხმება. როგორც აღინიშნა, საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფით გამომწვეული ზიანის ანაზღაურების სამართლებრივი საფუძვლები დადგენილია თავად „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონით. ამასთან, გამოიწვია თუ არა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებამ ზიანი, შესაბამისი საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას, მხოლოდ არბიტრაჟის შესაფასებელია და საერთო სასამართლოებს ამ ნაწილში არ გააჩნიათ კომპეტენცია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-11 და მე-12 მუხლების თანახმად. რაც შეეხება შესაძლებლობას, რომ საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფით გამომწვეული ზიანი ანაზღაურდეს იმავე საქმის ფარგლებში, რომელშიც საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება გამოყენეს, როგორც აღინიშნა, ეს დამოკიდებულია მხარეთა შორის არსებულ საარბიტრაჟო შეთანხმების შინაარსსა და დავის განმხილველი არბიტრაჟების რეგლამენტზე.<sup>11</sup> ამის თქმის საშუალებას იძლევა ის გარემოებაც, რომ საქართველოს კანონმდებლობა არ შეიცავს რაიმე აკრძალვას, საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას, თუნდაც სასამართლო დავის ფარგლებში გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების საკითხი, როგორც კერძო ხასიათის ქონებრივი დავა, განიხილონ არბიტრაჟში.

რაც შეეხება უცხოეთში მიღებული საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის საქართველოში ცნობა-აღსრულების საკითხს, ერთ-ერთ საქმეზე, სადაც

<sup>11</sup> „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, არბიტრაჟი თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ხელმძღვანელობს მხარეთა ან არბიტრაჟის მიერ განსაზღვრული საარბიტრაჟო განხილვის პროცედურით, ამ კანონის მოთხოვნათა დაცვით.

საკასაციო სასამართლო იკვლევდა საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების მიზანშეწონილობას, მიუთითა, რომ მათ შორის საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებაც შეიძლება გახდეს ზარალის ანაზღაურების წინაპირობა, თუ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის შესაბამისად, მხარე მოახერხებს სასამართლოს დარწმუნებას ასეთი ზარალის წარმოშობის რეალურობაში.<sup>12</sup>

რაც შეეხება სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფით გამოწვეული შესაძლო ზიანის ანაზღაურებას, იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363<sup>30</sup>-ის მე-4 ნაწილის შესაბამისად, სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის მიმართ გამოიყენება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებისთვის გათვალისწინებული წესები, გაუმართებელი უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად დამდგარი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს ახალი სასამართლო დავის ან საარბიტრაჟო და სამედიაციო განხილვის ფარგლებში, თუ მხარეთა შორის არსებობს შეთანხმება, მსგავსი დავის არბიტრაჟით ან მედიაციის განხილვის თაობაზე.

### **1.3. ადმინისტრაციულ საქმეზე მიღებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება**

არსებული სასამართლო პრაქტიკისა და საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში, რთულია, პასუხის გაცემა იმაზე, ადმინისტრაციულ საქმეზე მიღებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით ზიანის მიყენებისას, შესაძლებელია თუ არა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-3 ნაწილზე დაყრდნობით, სასამართლოსთვის ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით მიმართვა.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, ადმინისტრაციულ დავაში ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე და 31-ე მუხლებით გათვალისწინებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით სარგებლობისას არ უნდა იქნეს გამოყენებული სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში მოცემული სარჩელის უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების მარეგულირებელი ნორმები. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის პირველი მუხლის მე-2 ნაწილი პირდაპირ ადგენს, რომ თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებანი, ამგვარი რეგულაციის გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით

<sup>12</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 17 მარტის განჩინება №ას-166-2023.

განსაზღვრული უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში.<sup>13</sup> იმის გათვალისწინებით, რომ არსებული სასამართლო პრაქტიკა შეუძლებელს ხდიდა ადმინისტრაციულ საქმეში მიღებული სარჩელის უზრუნველყოფის გამო მიყენებული ზარალის ანაზღაურების უფლების რეალიზებას, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ კონსტიტუციური წარდგინებით მიმართა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს.<sup>14</sup> ამ უკანასკნელის მტკიცებით, არაკონსტიტუციურად უნდა იქნეს ცნობილი საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა და 31-ე მუხლის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ჩამოყალიბებულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკით და რომლის შესაბამისადაც, არ დაიშვება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული სარჩელის უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების წესის გამოყენება, რადგან ეს ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლის პირველი ნაწილით აღიარებულ საკუთრებისა და მემკვიდრეობის უფლებას და საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლის პირველი ნაწილით გარანტირებულ დარღვეული უფლების<sup>15</sup> დასაცავად სასამართლოსათვის მიმართვის უფლებას.<sup>16</sup> ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისად განხილული საქმის ფარგლებში გამოყენებული გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების საპროცესო საკითხები მთლიანად დამოკიდებულია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე.

იმ შემთხვევაში, თუ დაკმაყოფილდება თბილისის სააპელაციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება, ადმინისტრაციულ საქმეზე მიღებული გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამო მიყენებული ზარალის ანაზღაურების საქმის განხილვა უნდა მოხდეს სამოქალაქო წესით, რადგან ასეთი საქმე იქნება არა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სასამართლოს განსჯადი ადმინისტრაციული საქმეები, არამედ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-11 მუხლით გათვალისწინებული სამოქალაქო საქმე, რომელი უნდა განიხილოს დისპოზიციუ-

<sup>13</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2019 წლის 9 იანვრის განჩინება №ბს-1562(უს-18).

<sup>14</sup> თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 7 აპრილის N1587 კონსტიტუციური წარდგინება.

<sup>15</sup> თბილისის სააპელაციო სასამართლოს პოზიციას იზიარებს პროფესორი პატაა ტურავაც. იხ., პატაა ტურავას 2021 წლის 29 დეკემბრის Amicus Curiae Nac1587 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 7 აპრილის N1587 კონსტიტუციური წარდგინებაზე.

<sup>16</sup> თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2021 წლის 7 აპრილის N1587 კონსტიტუციური წარდგინება.



რობისა და შეფიქრებულობის პრინციპის საფუძველზე და ზარალის მიყენების ფაქტთან ერთად, მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს ამ ზარალის ოდენობაც.

#### **1.4. საქმის წარმოების შეწყვეტის, განუხილველად დატოვების ან სხვაგვარად დასრულების შემთხვევაში ზარალის ანაზღაურების საკითხი**

მართალია, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, საკითხს იმის შესახებ, თუ სარჩელის უზრუნველყოფის რომელი ღონისძიება უნდა იქნეს გამოყენებული, წყვეტს სასამართლო, თუმცა ეს ხდება მოსარჩელის შუამდგომლობის გათვალისწინებით და მასვე ეკისრება პასუხისმგებლობა გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების თაობაზე. ამის გათვალისწინებით, გასაზიარებელია იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფის გამო ზარალი უნდა ანაზღაურდეს არა მხოლოდ სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, როგორც ეს 199-ე მუხლის მე-3 ნაწილშია მითითებული, არამედ სხვა შემთხვევებშიც, რა მიზნითაც, ნორმა ფართოდ უნდა განიმარტოს.<sup>17</sup> კერძოდ, იმგავარად, რომ სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შემთხვევის გარდა, ხსენებულმა მუხლმა მოიცვას საქმის წარმოების დასრულების სხვა შემთხვევებიც, როგორიცაა, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლით გათვალისწინებული საქმის წარმოების შეწყვეტის საფუძვლები, მათ შორის, როდესაც სასამართლო პროცესი შეწყდა საარბიტრაჟო დათქმის არსებობის გამო.<sup>18</sup>

საგულისხმოა, რომ 199-ე მუხლის მე-3 პუნქტის შინაარსის მსგავსი გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 945-ე მუხლი უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მიყენებული ზიანი ანაზღაურდეს ფართო შემთხვევებში, თუ გამოყენებული დროებითი ღონისძიება გამოიწვევს ზიანს შესაბამისი პირებისათვის.<sup>19</sup> ეს შეხედულება მხარდაჭერილია გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაშიც.<sup>20</sup> ამასთან, დროებითი ღონისძიება გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაშიც გამოიყენება იმ ვარაუდით და რწმენით, რომ შესაძლოა, სარჩელი დაკმაყოფილდეს და ეს ღონისძიება აუცილებელია აღსრულების მიზნებისათვის.<sup>21</sup>

<sup>17</sup> შნიტგერი, 2020, 13.

<sup>18</sup> იქვე, 13.

<sup>19</sup> იქვე, 5-6.

<sup>20</sup> Cepl, Voß, 2022, R.n. 20-22.

<sup>21</sup> BGH, Beschluss vom 17.09.2014 – IX ZB 26/14.

სასურველია, სასამართლომ 199-ე მუხლის მე-3 პუნქტი გაავრცელოს საქმის წარმოების შეწყვეტისა და სარჩელის განუხილველად დატოვების ყველა შემთხვევაზე, რომელიც მოცემულია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე-278-ე მუხლებში, რა თქმა უნდა, იმ გამონაკლისების გათვალისწინებით, როდესაც ზარალის ანაზღაურების საკითხი წყდება მხარეთა ურთიერთშეთანხმებით. შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურების მიზნებისათვის, ზიანის მიყენების ფაქტის არსებობასთან ერთად, ამოსავალი წერტილი უნდა იყოს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გაუმართლებელი გამოყენება და იმ საქმის მოსარჩელისთვის წარუმატებლად დასრულება, რომლის ფარგლებშიც უზრუნველყოფის ეს ღონისძიება გამოიყენეს.

### **1.5. ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის მიზნით ახალი სარჩელის წარდგენის ვალდებულება.**

ბუნებრივია, სარჩელის გაუმართლებელი უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურების ვალდებულების მეორე მხარისათვის დაკისრებისთვის, აუცილებელია, როგორც ზარალის ფაქტის დადასტურება, ასევე ზარალის ოდენობის შეფასება. ეს ვერ მოხდება შესაბამისი განხილვის გარეშე, სადაც დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე, საქმეში არსებულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, სასამართლომ უნდა განიხილოს საქმე და მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. ეს წარმოშობს იმის საჭიროებას, რომ მსგავსი მოთხოვნები განიხილონ დამოუკიდებელი სასარჩელო წარმოების ფარგლებში. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, დაზარალებული პირის მიერ ახალი სასარჩელო წარმოების დაწყების აუცილებლობაზე დიდი ხნის წინ აღინიშნა იურიდიულ ლიტერატურაში.<sup>22</sup> ის ფაქტი, რომ სარჩელის გაუმართლებელი უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის ანაზღაურებისთვის აუცილებელია ახალი დამოუკიდებელი სამოქალაქო სარჩელის არსებობა, დადგენილია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკითაც.<sup>23</sup>

საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გაუმართლებლობით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურება დელიქტური ვალდებულების სპეციალური სახეა და იგი არა ზიანის ანაზღაურების ზოგადი წესებით, არამედ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-3 ნაწი-

<sup>22</sup> ლილუაშვილი, 2005, 220.

<sup>23</sup> იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 08 აპრილის განჩინება №ას-14-2022; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 30 ივნისის განჩინება №ას-259-259-2018; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება №ას-1216-1136-2017.



ლით რეგულირდება. ნორმით გათვალისწინებული სამართლებრივი შედეგის დადგომისათვის უნდა გამოიყენონ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება, ეს ღონისძიება უნდა იყოს გაუმართლებელი, უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად უნდა არსებობდეს ზიანი და მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი.<sup>24</sup>

## **2. ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნაზე უფლებამოსილი პირები და ანაზღაურების ფარგლები**

### **2.1. უფლებამოსილი პირები**

გამოყენებულმა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებამ შესაძლოა ზიანი მიაყენოს როგორც მხარეებს, ასევე საქმეში ჩართულ მესამე პირებს და სხვა ნებისმიერ პირს, რომელზეც გავლენას ახდენს სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინება.

### **2.2. მხარეები**

მოპასუხის, როგორც მხარის, უფლებას, მოითხოვოს გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება, პირდაპირ ადგენს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლის მე-3 ნაწილი. ერთ-ერთ საქმეზე საკასაციო სასამართლომ მიუთითა, რომ აღნიშნული მოთხოვნის უფლება მოპასუხეს აქვს ისეთი ფაქტობრივი გარემოებების არსებობისას, როგორიცაა, სასამართლოს მიერ სარჩელის არდაკმაყოფილება (ან ჯერარაღდრული სარჩელის უზრუნველყოფისას, სარჩელის შეუტანლობა სასამართლოს მიერ განსაზღვრულ ვადაში, რის გამოც, უზრუნველყოფის ღონისძიება გაუქმდა) და სარჩელის უზრუნველყოფით მოპასუხისათვის ზიანის მიყენება. ამასთან, მოპასუხემ უნდა დაადასტუროს ზარალის არსებობაც და ოდენობაც. სასამართლომ მიუთითა სარჩელის აღძვრამდე გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებაზე და 192-ე მუხლის მიხედვით, სარჩელის შეუტანლობა, გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურების მიზნებისათვის, გაუთანაბრა მოსარჩელის მიერ სარჩელზე უარის თქმისა და სასამართლოს მიერ სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის შემთხვევებს.<sup>25</sup>

ბუნებრივია, იგივე წესები იმოქმედებს სარჩელის უზრუნველყოფის ისეთი ღონისძიების მიმართაც, რომელიც გამოყენებულია შეგებებული სარჩელის მიზნებისათვის და ზიანი მიადგება მოპასუხეს (პირველ მოსარჩელეს). აღიარე-

<sup>24</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება №ას-1216-1136-2017.

<sup>25</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 05 აპრილის გადაწყვეტილება №ას-1344-2018.

ბულია, რომ შეგებებული სარჩელის მიზნებისათვის პირვანდელ მოპასუხეზე სრულად ვრცელდება მოსარჩელის უფლება-მოვალეობები. კერძოდ, შეგებებული სარჩელი, მისი დასაშვებად აღძვრის მომენტიდან, განიხილება როგორც დამოუკიდებელი სარჩელი.<sup>26</sup>

### **2.3. საქმის განხილვაში ჩართული მესამე პირები**

მართალია, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლი საუბრობს მხარის უფლებაზე, მოითხოვოს გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, თუმცა ეს უფლება ასევე უნდა ჰქონდეთ მესამე პირებს დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით ან მოთხოვნის გარეშე, თუ ამ პირებს მიადგებათ ზიანი გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით. ამის თქმის საფუძველს იძლევა მესამე პირებისა და სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების მარეგულირებელი ნორმების ანალიზი.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 88-ე მუხლი ადგენს შესაძლებლობას, რომ თითოეულმა დაინტერესებულმა პირმა, რომელიც აცხადებს დამოუკიდებელ მოთხოვნას დავის საგანზე ან მის ნაწილზე, აღძრას სარჩელი ორივე ან ერთ-ერთი მხარის მიმართ მხარეთა პაექრობის დაწყებამდე. ასეთი პირები იქნებიან მესამე პირები დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, რომლებიც სარგებლობენ მოსარჩელის ყველა უფლებით და მათ ეკისრებათ მისი ყველა მოვალეობა.<sup>27</sup> შესაბამისად, მესამე პირები დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით, უფლებამოსილი არიან, თავადვე აღძრან სარჩელის უზრუნველყოფის გამოყენების შესახებ შუამდგომლობები ან/და თავადვე გახდნენ შეგებებული სარჩელის ადრესატები და აქედან გამომდინარე, შეეხათ მეორე მხარის ინიცირებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები.

### **2.4. სხვა პირები, რომელთაც ზარალი მიადგათ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით**

სადავო არაა, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების მოქმედების ფარგლები ვრცელდება ისეთ პირებზეც, რომლებიც უშუალოდ არ მონაწილეობენ სასამართლო განხილვაში. იურიდიულ ლიტერატურაში განხილული შემთხვევების შესაბამისად, ასეთი ღონისძიება შეიძლება იყოს სხვა პირისათვის აკრძალვა იმისა, რომ მოპასუხეს გადასცეს ქონება ან შეასრულოს მის მიმართ რაიმე ვალდებულება, ასევე, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს, ადგილო-

<sup>26</sup> სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები, 2020, 649.

<sup>27</sup> ლილუაშვილი, 2005, 93-94.

ბრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოს, ორგანიზაციის ან თანამდებობის პირის სადავო აქტების მოქმედების შეჩერება.<sup>28</sup> გარდა ამისა, დავის არამონაწილე პირის მიმართ გამოყენებული სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება ყადაღისაგან ქონების გათავისუფლების შესახებ სარჩელის აღძვრის შემთხვევაში იქნება ქონების რეალიზაციის შეჩერება.<sup>29</sup> ბუნებრივია, ასეთ დროს არსებობს რისკი იმისა, რომ საქმის არამონაწილე მესამე პირებს, რომელთა მიმართაც გამოიყენეს უზრუნველყოფის ღონისძიება, მიადგეთ ზიანი.

იმის გათვალისწინებით, რომ როგორც კანონმდებლობა, ისე სასამართლო პრაქტიკა მიზანშეწონილად მიიჩნევს სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებების მოქმედების გავრცელებას არამონაწილე მესამე პირებზეც, ლოგიკური და აუცილებელია, რომ ამ პირებსაც მიეცეთ უფლება, ზიანის დადგომის შემთხვევაში, სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების ინიციატორ მხარეს მოსთხოვონ ზარალის ანაზღაურება იმ წესით და პირობებით, როგორც ეს დადგენილია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 199-ე მუხლით.

### III. ანაზღაურების ფარგლები

ზოგადად, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება არსებობს, თუკი აღმოჩნდება, რომ სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებები გაუმართლებელია, სარჩელი უარყოფილ იქნა და უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილება კანონიერ ძალაში შევიდა. მოთხოვნასთან ერთად, იმისათვის, რომ ვალდებულ პირს დაეკისროს ზიანის ანაზღაურება, აუცილებელია, დადგინდეს ანაზღაურების ფარგლები და გამოთვლის პრინციპი.

ერთ-ერთ საქმეზე უზენაესი სასამართლო არ დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს მიერ ზიანის ოდენობის განსაზღვრის მეთოდს. აღნიშნულ საქმეში მოპასუხის თავდაპირველი მოთხოვნა სააღსრულებო ფურცელში ცვლილების შეტანის თაობაზე ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა. ამის გათვალისწინებით, საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ ნაწილობრივ უნდა ანაზღაურდეს ზიანი (დაუკმაყოფილებელი ნაწილის პროპორციულად). საკასაციო პალატის მითითებით, სარჩელის ის ნაწილი, რომელიც მოსარჩელისათვის სასარგებლო შედეგით დასრულდა, მოპასუხისათვის ზიანის მომტანი ვერ იქნება, ვინაიდან აღნიშნულ ნაწილში მოსარჩელის მოთხოვნა მოპასუხის მიმართ სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით კანონიერადაა ცნობილი.<sup>30</sup> დასახელებული გა-

<sup>28</sup> სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები, 2020, 715-716.

<sup>29</sup> იქვე, 715-716.

<sup>30</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 11 თებერვლის გადაწყვეტილება №ას-115-2020.

დანყვეტილება ცხადყოფს, რომ ზიანის ანაზღაურების ოდენობა და მოცულობა მთლიანად დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა პროპორციით ეთქვა უარი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების ინიციატორს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე.

რაც შეეხება მტკიცების ტვირთს, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, გაუმართლებელი უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად უნდა არსებობდეს ზიანი და მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი. ამ ფაქტების მითითება და მტკიცება, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის შესაბამისად, ეკისრება მოსარჩელეს.<sup>31</sup>

გაუმართლებელი საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების ფარგლების მიზნებისათვის, იგივე მიდგომა უნდა გავრცელდეს საარბიტრაჟო პროცესში გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიებათა მიმართაც, რაც არსებობს სასამართლო საქმის ფარგლებში გამოყენებულ უზრუნველყოფის ღონისძიებთან დაკავშირებით, თუ საწინააღმდეგოს არ ითვალისწინებს განმხილველი არბიტრაჟის რეგლამენტი და თავად მხარეთა შორის არსებული საარბიტრაჟო შეთანხმება.

#### IV. დასკვნა

წარმოდგენილი მსჯელობიდან გამომდინარე, შესაძლებელია, გამოიყოს რამდენიმე მნიშვნელოვანი საკითხი, რაც ხელს შეუწყობს ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბებას. უპირველესად, უნდა აღინიშნოს, რომ საქმის განხილვის დასრულება სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების ინიციატორის საწინააღმდეგოდ არის პირველი აუცილებელი წინაპირობა, რათა წარმოიშვას სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებით გამონეული ზარალის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. ამასთან, მიზანშეწონილია, თუ გაუმართლებელი სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების შემთხვევაში, მოსარჩელეს ზარალის ანაზღაურება დაეკისრება საქმის წარმოების შეწყვეტის, განუხილველად დატოვების ან საქმის სხვაგვარად დასრულების შემთხვევაშიც. ეჭვგარეშეა, რომ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება უნდა დაეკისროს არასათანადო მოსარჩელესაც.

ზარალის ანაზღაურების ფარგლების მიზნებისათვის, აუცილებელია, განისაზღვროს, თუ რა პროპორციით დაკმაყოფილდა ან უარი ეთქვა, გაუმართლებელი უზრუნველყოფის ღონისძიების ავტორს სარჩელის დაკმაყოფილებაზე ან საქმის სხვაგვარად დასრულებისას, როგორ გადაწყდა სარჩელის ბედი. ამასთან,

<sup>31</sup> საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2018 წლის 18 მაისის გადაწყვეტილება №ას-1216-1136-2017.

ზიანის ოდენობისა და ამ ზიანის არსებობის ფაქტის მტკიცების ტვირთი აქვს იმ პირს, ვინც აცხადებს, რომ ზიანი მიაღდა.

იმის გათვალისწინებით, რომ გამოყენებულმა სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებამ შესაძლოა ზიანი მიაყენოს როგორც მხარეებს, ასევე საქმეში ჩართულ მესამე პირებს და სხვა ნებისმიერ პირს, რომელზეც გავლენას ახდენს სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინება, აუცილებელია, მიყენებული ზარალის (ზიანის) ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება მიენიჭოს ყველა ასეთ პირს.

რაც შეეხება საარბიტრაჟო განხილვისას გამოყენებულ უზრუნველყოფის ღონისძიებებს, იქნება ეს საარბიტრაჟო წარმოების ფარგლებში სასამართლოს ან თავად არბიტრაჟის მიერ გამოყენებული უზრუნველყოფის ღონისძიება, ზიანი უნდა ანაზღაურდეს იმავე საარბიტრაჟო საქმის ფარგლებში, რომელშიც საარბიტრაჟო სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიება გამოიყენეს, განმხილველი არბიტრაჟის რეგლამენტისა და საარბიტრაჟო შეთანხმების შინაარსის გათვალისწინებით.

#### გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურა

- თითბერიძე გ., საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“ კომენტარი, მეორე გამოცემა, თბილისი, 2020
- ლილუაშვილი თ., სამოქალაქო პროცესუალური სამართალი, II გამოცემა, თბილისი, 2005
- სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები, თბილისი, 2020
- შნიტგერი ჰ., გაუმართლებელი უზრუნველყოფის ღონისძიების შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, თბილისი, 2020
- ძლიერიშვილი ზ., სარჩელის უზრუნველყოფით გამოწვეული ზარალის (ზიანის) ანაზღაურების უზრუნველყოფა, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2018
- Ceph Ph.M., Voß U., Prozesskommentar Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht 3. Auflage 2022